

**Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
Εκδήλωση Τμήματος Κοινωνικής Ενσωμάτωσης και ΚΥΣΟΑ
10 Δεκεμβρίου 2011**

Καταρχήν θέλω να σας ευχαριστήσω για την πρόσκληση να μιλήσω στη σημερινή σας εκδήλωση, που διοργανώθηκε από κοινού από το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρία και την Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων.

Μου ζητήθηκε η ομιλία μου να περιστραφεί στο θέμα της ενδυνάμωσης της καταπολέμησης των διακρίσεων προς τα άτομα με αναπηρία μέσα από τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Να μου επιτρέψετε, όμως, πριν μπω στην ουσία του θέματος να αναφερθώ σε ένα περιστατικό από την επαγγελματική μου ζωή στο Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως. Το 1991, μόλις διορίστηκα στο Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως, μου ανατέθηκε να διερευνήσω το παράπονο ενός ατόμου με βαριά κινητική αναπηρία, το οποίο στρεφόταν κατά των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας. Ο παραπονούμενος μας είχε καταγγείλει ότι το Γραφείο Ευημερίας είχε αποφασίσει να τον τοποθετήσει σε γηροκομείο επειδή η υπερήλικη μητέρα του δεν μπορούσε πλέον να τον φροντίζει. Σε επίσκεψη μου στο σπίτι του διαπίστωσα ότι ο παραπονούμενος ήταν ένα νεαρό άτομο, 20 μόλις ετών.

Από το Γραφείο μας χρειάσθηκε αρκετή, θυμάμαι, προσπάθεια, μέχρι να πεισθεί το Γραφείο Ευημερίας να ενισχύσει τον παραπονούμενο οικονομικά ώστε να μπορέσει να προσλάβει φροντίστρια, αποφεύγοντας, έτσι, την αποξένωση του από το οικογενειακό του περιβάλλον και την ιδρυματοποίηση του, και μάλιστα σε γηροκομείο. Αυτό συνέβη 20 χρόνια πριν. Σήμερα, ένα τέτοιο περιστατικό δεν θα μπορούσε με κανένα τρόπο να γίνει ανεκτό, αντίθετα, με βάση το νομοθετικό πλαίσιο που σήμερα υπάρχει, θα στοιχειοθετούσε απαγορευμένη με νόμο διάκριση λόγω αναπηρίας.

Αναφέρθηκα στο πιο πάνω παράπονο για να δείξω ότι οι εποχές που οι κοινωνίες υιοθετούσαν απάνθρωπες συμπεριφορές απέναντι στα άτομα με αναπηρίες έχουν παρέλθει, όσον αφορά βεβαίως τις αναπτυγμένες κοινωνίες. Και σ' αυτό, συνέβαλαν κατά κύριο λόγο οι σχετικές με τα δικαιώματα των ατόμων με Αναπηρία νομοθετικές εξελίξεις, οι οποίες είναι σημαντικές τα τελευταία χρόνια,

με αποκορύφωμα την θέσπιση της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Η νέα αυτή Σύμβαση του ΟΗΕ, που άνοιξε για υπογραφή στις 30 Μαρτίου του 2007, αποτελεί την πιο σημαντική πρωτοβουλία στην ιστορία της διεθνούς πολιτικής για την αναπηρία. Ιστορικά, πρόκειται για την πρώτη παγκόσμια συνθήκη που αναφέρεται αποκλειστικά και εξολοκλήρου στα άτομα με αναπηρία. Αποτελεί την πρώτη σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων που είναι ανοικτή για υπογραφή όχι μόνο από κράτη αλλά και από οργανισμούς περιφερειακής ανάπτυξης. Ήδη η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ξεχωριστή νομική οντότητα την έχει υπογράψει. Από δε το Μάϊο του 2008, που τέθηκε σε ισχύ μετά την 20^η επικύρωση της, αποτελεί νομικά δεσμευτικό κείμενο και εργαλείο ανάπτυξης πολιτικών για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.

Η Σύμβαση δεν περιορίζεται σε απλή διακήρυξη των δικαιωμάτων και αξιών που τη διέπουν, αλλά επεκτείνεται στην ανάληψη των υποχρεώσεων που προϋποθέτουν την εφαρμογή τους και την προστασία τους. Έτσι, τα κράτη, με την κύρωση της Σύμβασης αναλαμβάνουν το καθήκον να αξιολογήσουν, να προσαρμόσουν, να αλλάξουν και να δημιουργήσουν πολιτικές ανταποκρινόμενες στις κατευθυντήριες αρχές της σύμβασης. Οι αρχές αυτές είναι:

- Ο σεβασμός για εγγενή αξιοπρέπεια, και ατομική αυτονομία των ατόμων με αναπηρία,
- Η μη διάκριση
- Η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ενσωμάτωση στην κοινωνία
- Ο σεβασμός της διαφορετικότητας
- Η ισότητα ευκαιριών
- Η προσβασιμότητα
- Η ισότητα ανδρών και γυναικών, και,
- Ο σεβασμός των αναπτυσσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρία και διατήρησης της ταυτότητας τους.

Με την κύρωση της σύμβασης τα κράτη αναλαμβάνουν επιπρόσθετα την υποχρέωση παρακολούθησης της προόδου της χώρας τους ως προς την πραγματική εφαρμογή της ισότητας και όχι απλά την θεσμοθετημένη ισότητα. Στο άρθρο 4 της σύμβασης τονίζεται, επιπλέον, ότι ανάμεσα στις υποχρεώσεις

των κρατών είναι και η προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης στις υποστηρικτικές τεχνολογίες και τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας, με στόχο την προσαρμογή τεχνολογικών αγαθών ευρείας κατανάλωσης, το σχεδιασμό προϊόντων και υπηρεσιών σύμφωνα με την αρχή της καθολικής πρόσβασης, και το χαμηλό κόστος των τεχνολογιών αποκατάστασης και υποστήριξης.

Τα κράτη που κυρώνουν τη σύμβαση αναλαμβάνουν, επίσης, την υποχρέωση να προνοούν για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία κατά μήκος όλων των διαφορετικών πολιτικών, και όχι μόνο σε εξειδικευμένες πολιτικές για την αναπηρία. Με άλλα λόγια, σε όλες τις εφαρμοζόμενες από το κράτος πολιτικές, είτε αφορούν την εκπαίδευση είτε την υγεία είτε την ανάπτυξη του δομημένου περιβάλλοντος είτε τα δημόσια μέσα μεταφοράς, θα πρέπει να ενσωματώνεται σ' αυτές και η διάσταση της αναπηρίας.

Πέρα, όμως, από τη διαμόρφωση κατάλληλων πολιτικών, η σύμβαση σχεδιάστηκε έτσι ώστε να αποτελεί και εργαλείο ανάπτυξης δεικτών προόδου από τα κράτη. Συγκεκριμένα το άρθρο 31 αναφέρεται ρητά στη συλλογή στατιστικών στοιχείων και τη διεξαγωγή ερευνών με σκοπό να χρησιμοποιηθούν στη διαμόρφωση των πολιτικών για την εφαρμογή της σύμβασης. Αυτή η συλλογή των στοιχείων θα αποτελεί μια αντικειμενική βάση για την αξιολόγηση και αποτελεσματικότητα τους, και θα συμβάλλει στην αναβάθμιση των πολιτικών, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών συνθηκών της ζωής.

Τέλος, η σύμβαση υποχρεώνει τα κράτη να δημιουργήσουν συγκεκριμένους μηχανισμούς υποστήριξης, υλοποίησης και παρακολούθησης της εφαρμογής της. Εξαιρετικό εργαλείο στην ενδυνάμωση της καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω αναπηρίας αποτελεί και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο που συνοδεύει τη σύμβαση. Το Πρωτόκολλο αυτό εξοπλίζει, περαιτέρω, την εφαρμογή της σύμβασης σε εθνικό επίπεδο με μηχανισμούς που, αφενός δίνουν τη δυνατότητα στους πολίτες να απευθύνονται στην αρμόδια Επιτροπή των Η.Ε. καταγγέλλοντας παραβιάσεις δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, και, αφετέρου, δίνουν τη δυνατότητα στην Επιτροπή των Η.Ε. να αναλαμβάνει την πρωτοβουλία διερεύνησης συστηματικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στα κράτη.

Όπως ήδη έχω αναφέρει, την Σύμβαση έχει υπογράψει και η Ευρωπαϊκή Ένωση ως ξεχωριστή νομική οντότητα. Αυτό σημαίνει ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Σύμβαση θα αποτελεί πλέον σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη στρατηγικών για την αναπηρία, φέρνοντας ακόμη πιο ψηλά στην ατζέντα την ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας κατά μήκος όλων των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών. Σημαίνει, ακόμη, ότι και οι απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα κράτη μέλη θα είναι αυξημένες όσον αφορά την ανάπτυξη συγκρίσιμων δεικτών και στόχων που αντιστοιχούν στην εφαρμογή της Σύμβασης.

Είναι εντυπωσιακό το ότι, τα 26 από τα 50 άρθρα της Σύμβασης, αναφέρονται αυτούσια στα βασικά δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και στην ανάγκη λήψης μέτρων για την εκπλήρωσή τους. Τα δικαιώματα αυτά αφορούν την προσωπική ασφάλεια και την ισότητα ενώπιον του νόμου και της δικαιοσύνης, την ανεξάρτητη διαβίωση και την πρόσβαση σε προσωπική βοήθεια καθώς και σε ευρύ φάσμα κοινωνικών υπηρεσιών, τον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, την ελευθερία έκφρασης, κίνησης και πρόσβασης σε κοινά αγαθά και υπηρεσίες, την απασχόληση και την εκπαίδευση, την υγεία και την αποκατάσταση, και τη συμμετοχή στην πολιτική και πολιτιστική ζωή.

Για την εκπλήρωση όμως των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, όπως και για την εκπλήρωση των ανθρωπίνων γένει δικαιωμάτων, όσον αυτονότητα κι αν είναι, απαιτείται να συντρέχει και μια συλλογική συνείδηση και πολιτική πράξη. Αναμφίβολα συμβάσεις και νόμοι που διακηρύσσουν αυτά τα δικαιώματα βοηθούν στην αλλαγή των κοινωνικών ιδεολογιών και στην εξάλειψη στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Βασική, όμως, προϋπόθεση για την εκπλήρωση στην πράξη αυτών των δικαιωμάτων παραμένει, η ύπαρξη μιας έμπρακτης συναίνεσης και δέσμευσης σε πολιτικό επίπεδο.

Με την επικύρωση από τη Κυπριακή Δημοκρατία της σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία η δέσμευση αυτή έχει αναληφθεί. Στην Κύπρο έχουν επιπλέον, ήδη γίνει βήματα προς την κατεύθυνση της εξάλειψης των διακρίσεων σε βάρος των ατόμων με αναπηρία, τόσο σε νομοθετικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο λήψης συγκεκριμένων μέτρων. Πολλά, όμως, απομένουν να γίνουν ακόμη μέχρις ότου, η θεωρία να μετατραπεί σε πράξη και τα άτομα με αναπηρία από αντικείμενα φιλανθρωπίας να μετατραπούν σε υποκείμενα δικαιωμάτων.

Η σύμβαση αποτελεί, θα έλεγα, το σημαντικότερο μέχρι σήμερα νομικό εργαλείο για την εκπλήρωση αυτών των στόχων, για τη διαμόρφωση πολιτικών που θα βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής των ατόμων με αναπηρία, και όχι μόνο. Αποτελεί και εργαλείο που θα φέρει το κάθε κράτος μέλος που την έχει επικυρώσει ή που θα την επικυρώσει στο μέλλον, προ των ευθυνών του.